

Fraga, la inconeguda

QUIM GIBERT

L'any 1914 el pintor Miquel Viladrich (Torrelameu, 1880 - Buenos Aires, 1956) es va establir a Fraga. Ho va fer a l'antiga església de Sant Miquel, altrament coneguda com *lo Castell*, ubicada en el cim del tossal que corona la Fraga vella. A fi i efecte de fer habitable aquella església abandonada, Viladrich va haver de remodelar-la de cap a peus. I, paral·lelament, va rebatejar l'edifici amb el nom de *Castell d'Urganda*, en memòria d'una maga de novel·la de cavalleries històricament vinculada a Fraga.

El de Torrelameu va aconseguir reconvertir una església atrotinada de la Fraga de fa un segle en un espai de creativitat, modernitat i intercanvi. Si en el decurs de les guerres carlines *lo Castell* fou una fortalesa militar, en el decurs de l'etapa fragatina de Viladrich *lo Castell* fou una fortalesa cultural i de trobada d'artistes i intel·lectuals.

L'empenta de Viladrich per transformar *lo Castell* en el seu particular castell de l'art és una imatge per a emmirallar-nos-hi. I és, sobretot, la metàfora d'una vila, la Fraga del segle XXI, que convé transformar en un dels castells de la nostra identitat lingüística. No passem per alt que hi ha zones geogràfiques que simbòlicament són decisives. En el nostre cas reuneixen aquests requisits, entre altres indrets, els punts cardinals de les terres de parla catalana. El contacte tan directe de la Franja de Ponent amb les terres de parla castellana l'ha convertida en un territori molt vulnerable lingüísticament. I és que en aquestes comarques sota administració aragonesa el català no disposa de cap reconeixement legal. En paraules d'Alfons López Tena, vocal del Consell General del Poder Judicial, «per a saber què volen els espanyols per al català, res millor que la Franja de Ponent, on poden aplicar la seva política sense cap interferència» (dins el llibre *Catalunya sota Espanya*).

Urganda també era anomenada *La inconeguda*, sobrenom que podria escaure a Fraga. I és que per a la resta de catalanoparlants no és més que un

lloc de pas, un territori fronterer, una sortida irrellevant de l'autopista. Fraga hauria de ser justament el contrari: un enclavament de pes en l'univers català. Així, doncs, caldria dotar Fraga d'una Casa de la Generalitat de Catalunya, tal com n'hi ha una a Perpinyà; d'una seu de l'Institut d'Estudis Catalans, tal com n'hi ha una a Castelló de la Plana; d'un punt de suport de la Universitat Oberta de Catalunya, tal com n'hi ha un a l'Alguer o a Manacor; i d'altres institucions emblemàtiques.

Etimològicament hi ha qui sosté la hipòtesi que tant *Catalunya* com *Castella* provenen del mot *castell*. Es tractava de construccions inexpugnables, sense les quals no és possible d'explicar la nostra història, les quals s'alçaven estratègicament per a tenir sota control les contrades limítrofes. ♦

Detall de la torre del castell

El castell del qual us parlem, dit «d'Urganda»

FOTOS: R. PUIG COROMINES